

การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงที่ได้รับผลกระทบ จากโควิด-19

The Access of Health Insurances of Transnational Female Migrant Workers impacted by the COVID-19

อภิรักษ์ กาวิชัย^{1*}

มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000

*Email: apinank61@nu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งอธิบายเนื้อหา 1. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพและบริการทางด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติหญิงในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 2. ศึกษาวิธีการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการแรงงานข้ามชาติ และเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายแรงงานข้ามชาติหญิงที่มีครรภ์ หรือเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว และผู้ที่มีบุตรอายุน้อย เนื่องจากพบว่าในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 แรงงานข้ามชาติ ถูกลดชั่วโมงการทำงาน ถูกบอกเลิกจ้างงาน โดยแรงงานข้ามชาติหญิงที่ได้รับผลกระทบอย่างเห็นได้ชัด ผลการวิจัยพบว่า 1. แรงงานข้ามชาติหญิงถือเป็นคนกลุ่มแรกๆ ที่ได้รับผลกระทบจาก พรก. ฉุกเฉินของรัฐบาลไทย แรงงานข้ามชาติหญิงซึ่งปกติก็มีความเปราะบางเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โควิด-19 จึงยิ่งตอกย้ำให้ความเปราะบางของพวกเธอมีมากขึ้น การที่พวกเธอถูกลดชั่วโมงการทำงาน ส่งผลให้พวกเธอขาดรายได้ และในช่วงการแพร่ระบาดของโรคจึงทำให้พวกเธอขาดความช่วยเหลือจากรัฐ จนทำให้ต้องพึ่งพาตนเองและรวมตัวกันกับแรงงานข้ามชาติในเชิงรายได้เพื่อใช้ชีวิตให้อยู่รอดในสถานการณ์ที่รัฐไทยไร้การเหลียวแล 2. แรงงานข้ามชาติหญิงบางรายต้องเข้าไปใช้บริการสุขภาพในช่วงนี้ยิ่งมีความยากลำบาก เพราะการเข้าไปใช้บริการสถานบริการสุขภาพในช่วงโควิด-19 มีความยุ่งยากกว่าเดิม ทั้งในด้านการปฏิบัติตัว และด้านของเอกสาร

คำสำคัญ: แรงงานหญิงข้ามชาติ, การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ, การปรับตัว, โควิด-19, เชียงราย

Abstract

This research is aimed to describe the 1. vulnerabilities of female migrant workers in accessing health insurance and reproductive health, including 2. how they have adapted themselves to the COVID-19 pandemic. This is because they are one of the

¹ อภิรักษ์ กาวิชัย นิสิตคณะสังคมศาสตร์ สาขาพัฒนาสังคม ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยนเรศวร Email: apinank61@nu.ac.th

COVID-19 impacted groups whose working hours are reduced, or they have been called laid off. Female migrants have explicitly become affected by the pandemic. This research employs a qualitative approach, embarking with literature reviewing regarding the state's management of transnational workers, and an in-depth interviewing. The researcher has chosen key informants who are in pregnancy, single mothers, and mothers with small early-aged children, in particular. This is because they are one of the COVID-19 impacted groups whose working hours are early research finding illustrates that 1. female migrant workers are an initial group who are impacted by the implementation of emergency decree female migrants who are incumbently vulnerable, are even more in a painful situation, due to their cut-off working hours leading to the shortage of income. They are struggling in accessing health insurance because they are out of state's hands. Therefore, they inevitably rely on themselves, by uniting with other workers in Chaing Rai province, in order to survive the situation where the state has not sufficiently taken good care of the transnational workers. 2. Some women migrant workers have to access health services during this difficult period. because of the use of health care facilities during the COVID-19 more difficult than before both in practice and the side of the document.

Keywords: Female transnational worker, Access to health insurance, Adaptation, COVID-19, Chiang Rai

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เริ่มต้นตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2563 เป็นต้นมา พบตัวเลขแรงงานข้ามชาติที่ทำอยู่ในภาคบริการ และภาคการท่องเที่ยวในประเทศไทยกว่า 500,000 คน เช่น พนักงานเสิร์ฟตามร้านอาหาร พนักงานบริการร้านคาราโอเกะ ร้านเหล้า ผับ บาร์ ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับผลกระทบจากการสั่งล็อกดาวน์พื้นที่ ปิดร้านอาหาร เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากคำสั่ง พรก. ฉุกเฉินของรัฐบาล ถูกลดชั่วโมงการทำงานลง หรือบางรายก็ถูกเลิกจ้างงาน ซึ่งแรงงานในสายอาชีพนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง พวกเขาไม่เคยได้รับการชดเชยจากนายจ้าง อีกทั้งยังไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลไทย ทั้งที่เป็นผู้ประกันตนอยู่ในระบบประกันสังคมหรือหลักประกันสุขภาพ (อดิศร เกิดมงคล, 2564)

การถูกปล่อยแพจากรัฐบาลไทยจึงทำให้แรงงานข้ามชาติหญิงได้รับผลกระทบแทบจะมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ก็ว่าได้ แรงงานหญิงมีการถูกบอกเลิกจ้างเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานหญิงที่ตั้งครรภ์ และเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว รวมถึงแรงงานรับจ้างทำงานบ้านของคนที่ถูกบอกเลิกจ้างเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะนายจ้างกลัวว่าจะนำเชื้อโควิด-19 มาแพร่ในครัวเรือน (มติชนออนไลน์, 2563) ประกอบกับพวกเขาประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างที่ได้รับค่าแรงเป็นรายวัน การไม่ได้ไปทำงานทำให้พวกเขาขาดรายได้ส่งผล

ให้พวกเธอรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทั้งค่าเช่าห้อง ค่าครองชีพของตนและครอบครัว และมาตรการของรัฐไทยบางประการก็ทำให้พวกเธอต้องดิ้นรนหาหนทางในการมีชีวิตรอด และยังขบขันประเด็นความเป็นเพศหญิง (sex) และซ้ำเติมด้วยความเป็นผู้หญิง (gender) หากพวกเธอตั้งครมร์ซึ่งต้องทำหน้าที่แม่ในการปกป้องลูกน้อยให้รอดพ้นวิกฤตการณ์ดังกล่าว ประกอบกับการเป็นผู้หญิงที่มีจะมีภาระในการเลี้ยงดูบุตรและชีวิตความเป็นอยู่ครอบครัว ซึ่งในช่วงเวลาก่อนมีโรคโควิด-19 เข้ามา การแบกรับหน้าที่ของการเป็นแม่และเมียก็ทำให้พวกเธอไม่มีเท่าเทียมด้านเวลาการทำงานเท่าผู้ชายอยู่แล้ว ยิ่งมีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยิ่งสร้างความประะบางของแรงงานเหล่านี้มากยิ่งขึ้น เพราะไม่มีรายได้ก็ไม่มีเงินซื้อนมให้ลูกกิน (กวิฑ บัญคำ, 2563) การที่พวกเธอจะออกไปหางานทำใหม่เป็นไปได้ยากกว่าแรงงานกลุ่มอื่น เนื่องด้วยข้อจำกัดหลายอย่าง จากเหตุการณ์กลุ่มอาสาสมัครช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ COVID-19 ซึ่งมีแรงงานหญิงชาวเมียนมาจึงเป็นเรียวแรงสำคัญในการทำงาน โดยเฉพาะในเรื่องของการสื่อสารระหว่างแรงงานข้ามชาติกับเจ้าหน้าที่กลุ่มอาสาสมัคร ในการทำงานเชิงปฏิบัติการ

ถึงแม้ก่อนการขึ้นทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานแรงงานเหล่านี้ได้ทำการทำประกันสุขภาพตามที่รัฐไทยกำหนด แต่ในทางตรงกันข้ามตัวเลขแรงงานที่เข้าไปใช้สิทธิบริการทางด้านสุขภาพตามสถานพยาบาลนั้นกลับมีน้อย เนื่องถูกจำกัดด้วยปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือแต่อย่างใดจากรัฐบาลไทย (วิลาสิณี คีตวัฒนานนท์ และคณะ, 2559; ทรงชัย ทองปาน, 2563) ยิ่งในช่วงสถานการณ์โควิด การไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือนี้ยิ่งเห็นได้ชัด รัฐไทยได้ให้แรงงานเหล่านี้กักตัวอยู่รวมกัน แต่กลับไม่เข้าไปให้ความช่วยเหลือใดๆ เลย ทั้งเจลแอลกอฮอล์ หน้ากากอนามัย มีแต่คำสั่งออกมาจากทางลมปากที่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริงบวกกับการที่ไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปช่วยเหลือโดยตรงกับกลุ่มแรงงานข้ามชาติในเรื่องสุขภาพ ยิ่งทำให้แรงงานเหล่านี้อยู่ในความเสี่ยงต่อการติดโรคสูง (มติชนออนไลน์, 2563)

โดยงานวิจัยนี้ให้ความสนใจกับกลุ่มแรงงานข้ามชาติหญิงซึ่งเป็น “ประชากรประะบาง” ในสถานการณ์วิกฤติเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เพื่อทำความเข้าใจผ่านมิติด้านเพศและเพศภาวะที่ทำให้แรงงานข้ามชาติต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคมากกว่าแรงงานข้ามชาติผู้ชาย และมุ่งศึกษาประเด็นการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพเป็นประเด็นหลัก ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงบริการด้านอนามัยเจริญพันธุ์การตั้งครมร์ และการฝากคลอด เพราะเป็นส่วนหนึ่งการดำรงความเป็นผู้หญิงในแง่ของความเป็นภรรยาและแม่ ตลอดจนการปรับตัวในด้านดังกล่าวนี้ในช่วงสถานการณ์โควิด-19

ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาสถานการณ์ดังกล่าวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เนื่องจากพบว่ามกลุ่มแรงงานข้ามชาติรวมตัวกันในนามศูนย์ประสานงานให้ความช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงรายเพื่อรับมือกับสถานการณ์โควิด-19 โดยมีช่องทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ผ่านเพจเฟซบุ๊ก ที่มีชื่อเพจว่า “โควิด 19 กับแรงงานข้ามชาติเชียงราย” ขึ้นมาเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารปัญหาผลกระทบจากโรคโควิด 19 ที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานข้ามชาติในจังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์

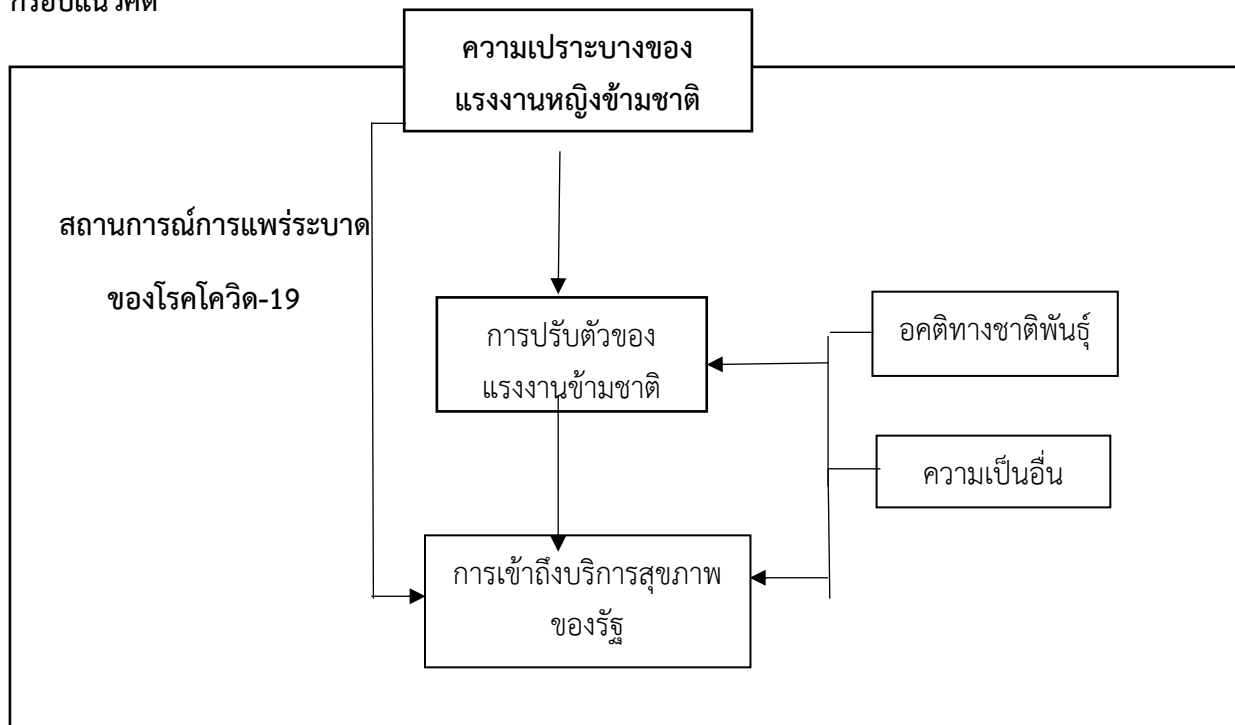
- 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพและบริการทางด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติหญิงในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19
- 2) เพื่อศึกษาวิธีการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ถึงผลกระทบของแรงงานหญิงในงานเสวนาที่จัดขึ้นโดยมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กในวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2563 โดยส่วนหนึ่งของงานเสวนาเสนอว่าแรงงานหญิงเป็นกลุ่มที่ได้รับความกระทบมากกว่าแรงงานชาย เนื่องจากการทำงานอยู่ในภาคบริการทำให้พวกเขาตกงานและขาดรายได้ ประกอบกับพวกเขามีสถานะความเป็นแม่และลูกสาวที่พึ่งอยู่ การตกงานทำให้ขาดรายได้ในการนำไปเลี้ยงดูบุตรและครอบครัว เป็นสาเหตุให้พวกเขาเกิดความเครียดสะสม ทั้งจากสามีที่ทำร้ายทุบตี สามีไม่ช่วยเลี้ยงลูก สามีไม่รับผิดชอบใดๆทั้งสิ้น และจากที่ลูกร้องหิว ไม่มีเงินซื้อนมให้ลูก ไม่มีเงินจ่ายค่าเช่าห้อง สาเหตุเหล่านี้ทำให้แรงงานผู้หญิงบางรายคิดจะฆ่าตัวตาย โดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องรับมือกับความยากลำบาก กับการเลี้ยงลูกในช่วงที่ตกงานมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งแรงงานผู้หญิงที่มีใบอนุญาตทำงานและไม่มีใบอนุญาตทำงาน ด้านมาตรการการเยียวยาของรัฐบาล แรงงานหญิงเหล่านี้ก็ไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากข้อจำกัดหลายปัจจัย เช่น ลงทะเบียนไม่ทัน ลงทะเบียนแล้วไม่ได้รับสิทธิ หรือไม่ได้รับสิทธิเนื่องจากไม่สามารถใช้ระบบการลงทะเบียนออนไลน์ และอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่อินเทอร์เน็ตเข้าไม่ถึง (ธนิกันต์ พรพงษาโรจน์และคณะ, 2563)

เช่นเดียวกับ กนกวรรณ มีพรหม และ ปวีณา หมู่อุล (2563) ที่เขียนรายงานลงสื่อออนไลน์ในหัวข้อ “เสียงสะท้อนของแรงงานของแรงงานข้ามชาติหญิงในไทยจากสถานการณ์โควิด-19” พบว่าแรงงานข้ามชาติหญิงส่วนมากจะทำงานอยู่ในภาคบริการ เช่น ตามร้านอาหาร โรงแรม และสถานบริการบันเทิงต่างๆ เป็นกลุ่มงานที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการสั่งปิดเมืองเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคของรัฐบาล ทำให้แรงงานเหล่านี้ถูกเลิกจ้างงาน หรือลดชั่วโมงการทำงานลง แต่ด้วยการเป็นแรงงานข้ามชาติที่ไร้ใบอนุญาตทำงาน ทำให้เธอไม่มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยประกอบกับขาดอำนาจในการต่อรองกับนายจ้าง เป็นเหตุให้พวกเขาต้องเผชิญกับความยากลำบากจากการขาดรายได้ และไม่สามารถเข้าถึงมาตรการในการช่วยเหลือทั้งจากรัฐบาลไทยและรัฐบาลบ้านเกิด และเนื่องด้วยการเผชิญวิกฤตในต่างแดน ทำให้พวกเขาไม่มีกำลังมากเพียงพอในการจ่ายค่าเดินทางกลับบ้านที่มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าสถานการณ์ปกติ และพวกเขาต้องใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยในซ่งสถานการณ์โควิด-19 อย่างยากลำบาก

กรอบแนวคิด

งานวิจัยเรื่อง การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 เริ่มดูจาก ความเปราะบางของการเป็นผู้หญิงซึ่งมีมากกว่าผู้ชายทั้งในด้านกายภาพและหน้าที่ภายในครอบครัวที่ต้องแบกรับ ยิ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยิ่งทำให้เห็นถึงความเปราะบางชัดเจนมากขึ้น ซึ่งพบว่าแนวคิดหลักที่ทำให้เห็นปัญหาดังกล่าวก็คือ แนวคิดความเปราะบางของการเป็นผู้หญิง และยังเป็นแรงงานข้ามชาติหญิงยังมีความเปราะบาง ที่เห็นได้จากแนวคิดเรื่องการปรับตัวศึกษาเพื่อการเอาตัวรอดของพวกเธอภายใต้สถานการณ์ความยากลำบากนี้ ซึ่งมีแนวคิดเรื่องอคติทางชาติพันธุ์ที่ผลักดันให้แรงงานข้ามชาติไปอยู่บนความเป็นอื่น ถูกกีดกันในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพและบริการทางด้านสุขภาพของรัฐ

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ โดยเริ่มต้นศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น วารสารวิชาการ เสวนาวิชาการ คลิปวิดีโอที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ยูทูปและเฟซบุ๊ก เกี่ยวกับข้อกฎหมายต่างๆ ที่ครอบคลุมสิทธิของแรงงานและแรงงานข้ามชาติในช่วงสถานการณ์โควิด-19 โดยเริ่มต้นจากการทบทวนข้อกฎหมายที่แรงงานหญิงพึงได้รับหรือได้รับการคุ้มครอง จากนั้นนำเสนอภาพรวมของสถานการณ์แรงงานหญิงข้ามชาติในประเภทต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพหรือการคุ้มครองด้านเน้นมิติด้านเพศ (sex) ของแรงงานข้ามชาติหญิง และด้านเพศภาวะ (gender) ที่สัมพันธ์กับการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพโดยรวม รวมถึงด้านอนามัยเจริญพันธุ์และด้านแม่และเด็ก รวมถึงแนวคิด

ทฤษฎีด้านความไม่เท่าเทียมด้านเพศภาวะในตลาดแรงงาน ความเปราะบางของการเป็นผู้หญิง เพื่อให้ทราบถึงความหมายของคำว่าความเปราะบางของการเป็นผู้หญิงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และแนวคิดทฤษฎีในด้านการถูกทำให้เป็นอื่น การทำให้เป็นชายขอบ การตีตราและการต้อรอง เพื่อให้สามารถเข้าใจเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) คือ ไปสังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติหญิง และบันทึกภาคสนาม (field note) และจากการเก็บข้อมูลสนามเบื้องต้น โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติหญิงอย่างละเอียดย 1 คน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ยังคงวิกฤต ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถลงพื้นที่ภาคสนามจริงเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตามที่ต้องการได้ก่อนการส่งบทความฉบับนี้²

คำถามการวิจัย

1. แรงงานข้ามชาติหญิงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพและบริการทางด้านสุขภาพในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างไร
2. แรงงานข้ามชาติหญิงมีวิธีการปรับตัวต่อกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร

ผลการวิจัย

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ยังคงมีอยู่ จึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถลงเก็บข้อมูลในภาคสนามจริงได้ ส่วนข้อมูลที่ได้มา เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผ่านการโทรโดยใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือสื่อสาร

ผู้ให้ข้อมูล คุณสุหล่าย (นามสมมติ)³ แรงงานข้ามชาติหญิงชาวเมียนมาจากเมืองตองจี อายุ 38 ปี สถานะสมรสแล้วกับสามีชาวเมียนมา อาศัยอยู่ประเทศไทยมา 20 กว่าปี จบการศึกษาระดับชั้น ป.6 ที่เมียนมา มีบุตร 1 คน อายุ 16 ปี บุตรอาศัยอยู่ที่ประเทศเมียนมา เป็นแรงงานที่มีสถานะถูกกฎหมาย และมีบัตรประกันสังคม ปัจจุบันคุณสุหล่ายอาศัยอยู่กับสามีชาวเมียนมา ณ ห้องเช่าแห่งหนึ่ง ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ประกอบอาชีพ เป็นลูกจ้างร้านขายของชำแห่งหนึ่งและเป็นแรงงานรับจ้างในบ้าน ณ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย รายได้วันละประมาณ 200 บาท ซึ่งก่อนโรคโควิด-19 มีรายได้ถึง 300 บาทต่อวัน ทำงานทุกวันไม่มีวันหยุด สามีประกอบอาชีพรับจ้างส่งของในร้านขายปุ๋ยแห่งหนึ่ง รายได้วันละ 305 บาท หยุดวันอาทิตย์ รายได้ต่อเดือนของครอบครัวนี้ประมาณ 10,000 กว่าบาท ซึ่งงานที่ทั้งสองสามีภรรยาทำอยู่นั้นเป็นอาชีพที่ได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน หากหยุดงานกรณีป่วยหรืออื่นๆ หรือไม่ได้ไปทำงานก็จะไม่ได้รับค่าจ้าง ในช่วงสถานการณ์โควิดที่ผ่านมา สามีถูกสั่งให้หยุดงาน บางครั้งก็ 7 วัน บางครั้งก็ 14 วัน และหยุดบ่อย จึง

² เพื่อเป็นการป้องกันการติดต่อของผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย จึงได้มีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่สามารถติดต่อได้โดยการคุยผ่านโทรศัพท์ ซึ่งการคุยผ่านทางโทรศัพท์ จึงทำให้ผู้วิจัยหากกลุ่มเป้าหมายที่มีความพร้อมในด้านของอุปกรณ์สื่อสารได้ยาก จึงทำให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายได้เพียงคนเดียวเท่านั้น

³ คุณสุหล่าย แรงงานหญิงชาวเมียนมา อายุ 38 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2564 ทางโทรศัพท์
*เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลในสนามจริงได้

ทำให้ขาดรายได้ ส่วนค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในแต่ละเดือนของสองสามีภรรยา ต้องจ่ายค่าเช่าห้อง เดือนละ 2,500 บาท ค่าน้ำค่าไฟประมาณเดือนละ 500 บาท ค่ากินวันละ 150 บาท ตกเดือนละ 4,500 บาท และค่าใช้จ่ายจิปะถะรวมค่าใช้จ่ายที่ใช้อาศัยอยู่ในประเทศไทยตกเดือนละ 10,000 กว่าบาท และส่งเงินให้บ้านที่เมียนมาเดือนละ 3,500 บาท บางครั้งลูกหรือแม่ป่วยก็จะส่งมากกว่านี้ รวมถึงจ่ายค่านั่งเครื่องบินเดินทาง (passport) ต่อใบอนุญาตทำงาน และค่านายหน้า ซึ่งต้องไปทำไกลถึงจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และด้วยความที่สามีไม่ได้ไปทำงาน ไม่มีรายได้ หลายวัน รายได้ที่เข้าบ้านของครอบครัวนี้ในช่วงหนึ่งก็มาจากคุณสุหลายคนเดียว ซึ่งได้เพียงวันละ 200 บาทต่อการเลี้ยงปากท้องของคนหลายชีวิต

1. เหตุการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 จึงทำให้สุหลายได้ก้าวขึ้นมาเป็นหัวหน้าครอบครัว เพราะสุหลายไม่ได้ถูกลดชั่วโมงการทำงานหรือถูกเลิกจ้างงาน แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเธอคือถูกลดค่าจ้าง จากที่เคยได้วันละ 300 บาท เหลือเพียง 200 บาท ไม่มีเงินเก็บ ไม่มีเงินส่งให้ทางบ้านที่เมียนมา จากที่เคยกินอยู่กันอย่างประหยัดอยู่แล้วก็ต้องประหยัดเข้าไปอีก ในเรื่องส่วนของสิทธิประกันสังคมที่มีอยู่ คุณสุหลายและสามีไม่ได้เข้าไปยื่นเรื่องเยียวยาเพราะว่ามีคนที่เขาเดือนร้อนมากกว่าคุณสุหลายมาก บางรายไปยื่นก็ไม่ได้อะไรกลับมา ขั้นตอนในการดำเนินเอกสารก็ยุ่งยากและใช้ระยะเวลายาวนานในการยื่นเรื่อง และหากไปยื่นเรื่องก็ต้องลงงานไปทำ ส่งผลให้ขาดรายได้ในวันนั้น

หากมีเวลาว่างคุณสุหลายจะเข้าไปเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครประจำศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย เช่น ช่วยแจกหน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์ล้างมือ ข้าวสารอาหารแห้ง นมกล่อง นมผง สำหรับเด็ก หรือแล้วแต่ที่ทางศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติจะนำมาแจก เป็นล่ามแปลภาษาระหว่างแรงงานข้ามชาติกับผู้สื่อสารภาษาไทยไม่ได้กับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครประจำศูนย์ และส่วนสำคัญที่คุณสุหลายได้ทำก็คือ รวบรวมรายชื่อผู้ที่เดือนร้อน และต้องการความช่วยเหลือ ส่งให้ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติ จังหวัดเชียงราย เพื่อที่ทางศูนย์จะให้ความช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติในสถานที่แรงงานข้ามชาติที่ต้องการได้ถูก เช่น ช่วยเหลือค่านมสำหรับแม่ลูกอ่อน และรวบรวมรายชื่อคนที่ตกงานส่งให้ทางศูนย์ สิ่งที่คุณสุหลายทำแสดงให้เห็นเพศภาวะของผู้หญิงที่ลุกขึ้นมาดิ้นรนและต่อสู้เพื่อให้ตนเองและเพื่อนแรงงานพม่าใช้ชีวิตต่อไปได้ในช่วงสถานการณ์ที่ยากลำบาก เธอใช้ความสามารถด้านภาษาไทยที่มีออกมาเป็นกระบอกเสียงให้แรงงานข้ามชาติอีกหลายร้อยชีวิตให้ดำเนินชีวิตไปต่อได้

2. ในเรื่องของสุขภาพและการเจ็บป่วย สุหลายมีประกันสังคม ตั้งแต่จ่ายประกันสังคมมาเคยไปรักษาสุขภาพแค่ครั้งเดียว ด้านค่าใช้จ่ายประกันสังคมจ่ายให้ มีหน่วยงานมาแจกแอลกอฮอล์ หน้ากากอนามัย มาแจกให้แรงงานข้ามชาติ และไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ เวลาว่างคุณสุหลายได้เข้าไปเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติจังหวัดเชียงราย มีหน้าที่คือ แจกหน้ากากอนามัยและแอลกอฮอล์ล้างมือ เป็นล่ามในด้านการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่อาสาสมัครกับแรงงานข้ามชาติ เช่น วิธีการใช้เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ และเป็นคนที่ช่วยเหลือเพื่อนแรงงานข้ามชาติจากเมียนมาในหลายๆ เรื่อง เช่น เรื่องดำเนินเอกสารต่างช่วยเหลือคนที่สื่อสารภาษาไทยไม่ได้ หางานให้คนที่ถูกเลิกจ้างในช่วงโควิด-19 ทำ บันทึกรายชื่อคนที่ตกงานส่งมอบให้ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติจังหวัดเชียงราย เพราะทางศูนย์จะได้เข้าไปช่วยเหลือ ในด้านต่าง ทั้งข้าวสารอาหารแห้ง ค่านมให้กับแม่ลูกอ่อน

จากคำบอกเล่าของคุณสุหทัย แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่มีประกันสังคม แต่ไม่รู้และไม่ได้สนใจสิทธิของประกันสังคม รู้แค่จะจ่ายประกันสังคมจะจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้ การไปยื่นเรื่องในด้านอื่น พบข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น เดินทางไม่เป็น ปัญหาในด้านการสื่อสารระหว่างแรงงานข้ามชาติกับเจ้าหน้าที่ที่ไม่เข้าใจกัน การดำเนินเรื่องยุ่งยาก เอกสารเป็นภาษาไทยทำให้แรงงานข้ามชาติอ่านไม่ออก สวัสดิการประกันสังคมของคนคลอดบุตรและบุตรเล็ก ที่ประกันสังคมระบุไว้ว่าจะให้เดือนละ 400 บาทก็ไม่เคยได้ ปัจจุบันเพื่อนของสุหทัยที่มีบุตรเล็กก็ไม่เคยได้ มีเพื่อนคนหนึ่งได้เบิกค่าคลอดบุตรกับประกันสังคม ประกันสังคมส่งเอกสารมาให้ที่บ้าน ให้ไปเบิกเงินภายในสิ้นเดือนนี้ แต่ด้วยความที่เอกสารเป็นภาษาไทย แรงงานเมียนมาหญิงทำนั้นอ่านภาษาไทยไม่ออกจึงทำให้เสียสิทธิในการเบิกค่าคลอดบุตรตรงนั้นไป

สรุปผลการศึกษา

1. การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เริ่มเข้ามาในประเทศไทย ระลอกแรกเริ่มตั้งแต่ต้นปี 2563 เป็นต้นมาลากยาวจนมาถึงปัจจุบันกลางปี 2564 นับเป็นระลอกที่ 3 คุณสุหทัย แรงงานหญิงชาวเมียนมา ผู้ให้ข้อมูล เธอได้รับความเดือนร้อนจากการถูกลดค่าจ้าง และความเดือนร้อนทางอ้อมผ่านทางสามีที่ถูกลดชั่วโมงการทำงานลง บางครั้งก็ถูกหยุดเป็นเวลายาว 7 วัน บางครั้งก็ถูกหยุดยาวถึง 14 วัน เนื่องจากงานที่ส่งสามีภรรยาคุณนี้ได้ค่าจ้างเป็นรายวัน หากหยุดงานก็จะไม่ได้รับค่าจ้าง การที่สามีไม่มีงานทำ จึงขาดรายได้รายได้ทางเดียวของครอบครัวจึงมาจากคุณสุหทัยแต่เพียงผู้เดียว ด้วยจำนวนเงินวันละ 200 บาท ที่ต้องเลี้ยงปากท้องของคนหลายชีวิตทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย พร้อมทั้งบุตรและมาด้าที่อาศัยอยู่ที่ประเทศเมียนมาด้วย เธอต้องกินอยู่อย่างประหยัดขึ้นมากจากเดิมที่ประหยัดอยู่แล้ว

2. ในด้านความเจ็บป่วย หากเจ็บป่วยเล็กน้อยก็จะรักษาเองด้วยการซื้อยาแผนปัจจุบันมากิน เคยไปโรงพยาบาลเพียงครั้งเดียวเพื่อไปเอ็กซเรย์ปอดกับสามี โดยที่ประกันสังคมออกค่าใช้จ่ายให้ ในการไปโรงพยาบาลไม่เคยถูกเลือกปฏิบัติจากบุคลากรทางการแพทย์ ถูกปฏิบัติเหมือนกับคนไทยในการรักษา และคุณสุหทัยได้เล่าถึงชีวิตเพื่อนแรงงานเมียนมาด้วยกันที่ถูกเลิกจ้าง แรงงานบางรายเข้าไปใช้สิทธิเยียวยาการตกงานจากสำนักงานประกันสังคม ด้วยอุปสรรคและข้อจำกัดหลายอย่างที่ทำให้แรงงานส่วนมากไม่ได้รับเงินชดเชยจากประกันสังคม เช่น อุปสรรคด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ประกันสังคมและแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ไม่สามารถเข้าใจกันได้ ขั้นตอนการยื่นเรื่องรับเงินเยียวยาใช้เอกสารเยอะยุ่งยาก อีกทั้งเอกสารทั้งหมดที่ต้องใช้เป็นภาษาไทย ทำให้แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาไม่สามารถอ่านออกและเตรียมเอกสารให้ครบตามที่สำนักงานประกันสังคมต้องการได้

อภิปรายผลการศึกษา

1) ความเปราะบางของแรงงานข้ามชาติหญิงและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิง

ความเปราะบางของการเป็นแรงงานข้ามชาติหญิง ยิ่งทวีคูณและเห็นได้ชัดขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับงานของธนิกันต์ พรพงษาโรจน์และคณะ (2563) และ กนกวรรณ มีพรหม และ ปวีณา หมู่อุบล (2563) ที่กล่าวไว้ว่า แรงงานข้ามชาติหญิงได้รับผลกระทบจากคำสั่ง พรก. ฉุกเฉินของรัฐบาล เพราะอาชีพที่แรงงานหญิงข้ามชาติส่วนมากทำจะอยู่ใน

ภาคบริการ การท่องเที่ยว การค้าปลีก และรับจ้างทำงานบ้าน พวกเขาถูกลดชั่วโมงการทำงานลง หรือบางรายก็ถูกเลิกจ้าง และไม่ได้รับการชดเชยจากนายจ้าง ไม่สามารถไปยื่นสิทธิขอความช่วยเหลือจากประกันสังคมได้เพราะไม่มีเอกสารยืนยันจากนายจ้าง ไม่รู้สิทธิของตนเอง และภาษาและการสื่อสารก็เป็นอุปสรรคด้วยเช่นกัน การมีรายได้ ไม่มีเงินมาจุนเจือครอบครัว ทำให้แรงงานข้ามชาติหญิงเหล่านี้เกิดความเครียด เพราะว่าแรงงานข้ามชาติหญิงบางรายผูกติดกับความเป็นแม่และลูกสาว ที่จะต้องเป็นเสาหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว บางรายเป็นแม่ลูกอ่อน บางรายตั้งครรภ์ บางรายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งเงินก็นับเป็นปัจจัยสำคัญหลักในการดำรงชีวิตของพวกเขาและครอบครัวให้ดำรงต่อไปได้ การที่จะออกไปหางานใหม่ทำในสถานการณ์นี้บวกกับภาระที่ตึงรั้งพวกเขาไว้อยู่กับที่ จึงทำให้พวกเขาออกไปไหนไกลไม่ได้ และต้องยอมจำนนชีวิตอยู่บนความยากลำบากนี้ต่อไปจนกว่าจะมีคนจ้างงานและสถานการณ์จะดีขึ้น

2) การเข้าถึงบริการสุขภาพของรัฐ

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นเรื่องของสุขภาพและการเจ็บป่วย วิลาสิณี คีตวัฒนานนท์ และคณะ, 2559; ทรงชัย ทองปาน (2563) ได้กล่าวว่า แรงงานข้ามชาติหญิง ได้ทำการทำประกันสุขภาพตามที่รัฐไทยกำหนด แต่ในทางตรงกันข้ามตัวเลขแรงงานที่เข้าไปใช้สิทธิบริการทางด้านสุขภาพตามสถานพยาบาลนั้นกลับมีน้อย เนื่องจากจำกัดด้วยปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือแต่อย่างไรจากรัฐบาลไทย ยิ่งในช่วงสถานการณ์โควิด การไม่ได้รับความช่วยเหลือนี้ยิ่งเห็นได้ชัด รัฐไทยได้ให้แรงงานเหล่านี้กักตัวอยู่รวมกัน แต่กลับไม่เข้าไปให้ความช่วยเหลือใดๆ เลย ทั้งเจล แอลกอฮอล์ หน้ากากอนามัย มีแต่คำสั่งออกมาจากทางลมปากที่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริงบวกกับการที่ไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปช่วยเหลือโดยตรงกับกลุ่มแรงงานข้ามชาติในเรื่องสุขภาพ ยิ่งทำให้แรงงานเหล่านี้อยู่ในความเสี่ยงต่อการติดโรคสูง และมีแรงงานหญิงข้ามชาติหลายรายที่คลอดบุตรในช่วงการแพร่ระบาดนี้ การไม่มีงานทำทั้งครอบครัว ไม่มีเงินจ่ายค่าคลอดบุตรที่มีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเพื่อมาต่อลมหายใจตนเองกับสามี และอีกหนึ่งชีวิตที่คลอดมาใหม่ ปัญหานี้ยิ่งสร้างความเปาะบางของพวกเขามองให้มีมากขึ้นเข้าไปอีก

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ มีพรหม และ ปวีณา หมู่อุบล. (21 กรกฎาคม 2563). *เสียงสะท้อนของหญิงแรงงานข้ามชาติใน*

สถานการณ์โควิด-19. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2564, จาก

<https://www.tcijthai.com/news/2020/7/article/10693>

กวิฑ บุญคำ. (2564). *โควิด-19 กระทบชีวิตแรงงานข้ามชาติ จ.เชียงราย*. [วีดีทัศน์]. เชียงราย:

ThaiPBS North. <https://www.youtube.com/watch?v=FYt8lsgbMQc>

ธณิกานต์ พรพงษาโรจน์ และคณะ. (21 กรกฎาคม 2563). *ผู้หญิง-แม่และเด็ก ความมอดอยาก-ความรุนแรง*

ในช่วงโควิดระบาด. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2564, จาก

[https://www.hfocus.org/content/2020/07/19808?fbclid=IwAR3w5jfcMPrpb-](https://www.hfocus.org/content/2020/07/19808?fbclid=IwAR3w5jfcMPrpb-fLlnGqyrCf-nPc4BLcsXTdjar025w6r7G-ZGC68sPks)

[fLlnGqyrCf-nPc4BLcsXTdjar025w6r7G-ZGC68sPks](https://www.hfocus.org/content/2020/07/19808?fbclid=IwAR3w5jfcMPrpb-fLlnGqyrCf-nPc4BLcsXTdjar025w6r7G-ZGC68sPks)

- ทรงชัย ทองปาน. (2563). “องค์ความรู้ว่าด้วยแรงงานข้ามชาติกับสุขภาพ”: ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยว่าด้วยแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย. *วารสารสุขศึกษา*. 43(2), 1-17.
- มติชนออนไลน์ (5 สิงหาคม 2563). *หญิงตั้งครรรภ์ แรงงานกลุ่มเปราะบาง สู้นอน-ตื่นนอน ฝ่าโควิด*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2294478
- วิลาสิณี คีตพัฒนานนท์ และคณะ. (2559). ความเจ็บป่วยและการแสวงหาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาที่ตลาดการค้าชายแดนช่องจอมจังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. 8(2) (ฉบับพิเศษ), 96-109.
- อดิสร เกิดมงคล. (2564). *ชีวิตแรงงานข้ามชาติกับการเดินทางข้ามพรมแดนในช่วงโควิด-19*. [เสวนา]. ออนไลน์: ศูนย์วิจัยนวัตกรรมสังคมเชิงพื้นที่ สำนักวิชานวัตกรรม.